

Nr 310.

Av herr **Ohlin m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civilt avlöningsreglemente m. m.

I proposition nr 263 till årets riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till nytt civilt avlöningsreglemente. Detta reglemente avser visserligen rent formellt endast en del av statens civila tjänstemän, i det tjänstemännen vid s. k. oreglerade verk och flertalet befattningshavare vid undervisningsväsendet icke omedelbart beröras av detsamma, men avsikten är att vad i propositionen föreslås framdeles skall tillämpas även för nu nämnda tjänstemän. Jämväl de militära befattningshavarnas löneförhållanden äro avsedda att ordnas efter samma principer, som föreslagits för den civila statsförvaltningen. Vad som i anledning av den föreliggande propositionen beslutas blir sålunda av grundläggande betydelse för ordnandet av det ekonomiska förhållandet mellan staten och i dess tjänst anställda funktionärer under en avsevärd tid framåt. Vad som nu föreslås i den kungl. propositionen kan knappast betecknas som en lönereglering i egentlig mening utan får snarare betraktas som en teknisk revision av avlöningsbestämmelserna. Fullt genomförd, d. v. s. sedan barntilläggen avvecklats, kommer nämligen löneregleringen vid nuvarande indexläge att innebära en genomsnittlig löneökning i förhållande till vad nu gäller på allenast $\frac{1}{3}$ procent, en synnerligen blygsam procentsats särskilt om man jämför den med vad i enskild tjänst anställda ernått i löneförbättringar under tiden efter den senaste löneregleringen för statens befattningshavare.

Enligt vår mening skulle statens befattningshavare med fog kunna göra anspråk på en verklig lönereglering, som toge rimlig hänsyn till såväl levnadskostnadstegringen från tiden före världskriget som till den förbättring, som inträtt i vårt folks allmänna levnadsstandard.

Vid eventuellt inträffande höjning av levnadskostnaderna bleve tvärtom en sänkning av deras reallön följden av nu föreslagna bestämmelser. Detta förefaller icke motiverat. Ingen anledning finnes antaga, att en prisstegring skulle minska Sveriges reala nationalinkomst. Varför skulle då statens befattningshavare få sin ställning försämrad?

Socialstyrelsen har i sitt yttrande över lönekommitténs betänkande framfört vissa beaktansvärda synpunkter, vilka i detta sammanhang förtjäna att återges:

»Såväl i vårt land som i andra länder torde den meningen vara förhärskande, att förhållandena *närmast före världskrigets utbrott* bilda den utgångspunkt, till vilken utvecklingen av levnadskostnaderna m. m. böra återföras. Att likväl tjänstemännens löner sedan kriget utmätts efter en skala,

som endast givit ungefär halv kompensation för stegringen i levnadskostnaderna, torde närmast få betraktas som en reminiscens från en tid, då en plötsligt inträdd våldsam fördyring av livsförnödenheterna ansågs motivera *en inknappning av löntagarnas levnadsstandard*. Häråt har även kommittén givit uttryck, då den säger sig icke finna någon anledning, varför icke statstjänstemännen skulle bära sin del av bördan av en dyrtid av den art, som inträffade till följd av världskriget. Mot en sådan uppfattning framfördes emellertid redan på ett tidigt stadium gensagor av svenska myndigheter, nationalekonomiska fackmän m. fl. På den fria arbetsmarknaden dröjde det heller icke länge, förrän en mera verklighetsbetonad uppfattning slog igenom, enligt vilken lönenivån omjusterades efter det förändrade penningvärdet.

Kommitténs förslag torde få anses beteckna ett partiellt medgivande åt det berättigade i sistnämnda uppfattning, då det *rörliga tillägget till lönen* föreslagits framdeles skola utgöra tre fjärdedelar av levnadskostnadernas stegring och icke hälften som förut.

Vid *den fasta lönen*s bestämmande synes däremot kommittén ha i viss mån förlorat ur sikte nyssnämnda utgångspunkt. Det dyrtidstillägg, som inräknats i den fasta lönen, föreslås nämligen alltjämt skola utgöra endast omkring hälften av levnadskostnadernas stegring sedan 1914. I verkligheten betyder detta att den inträdda reallöneförsämringen förklaras skola utgöra den nya utgångspunkten för lönenivåns bestämmande. Under förutsättning av fortsatt levnadskostnadsstegring skulle inträda en ny reallöneförsämring, svarande mot en fjärdedel av levnadskostnadernas stegring.

En jämförelse med löneutvecklingen för privatanställda visar, att åtminstone industriarbetare på den fria arbetsmarknaden nått en betydligt förbättrad ställning jämfört med statstjänstemännen. Att detta skall, åtminstone i det långa loppet, vålla allehanda svårigheter vid rekryteringen av statstjänstemannakåren synes med skäl kunna göras gällande.

Kommittén framför på många ställen den uppfattningen, att jämväl statstjänstemännen böra göras delaktiga i fördelarna av den allmänna produktivitetens utveckling. Då kommittén framför vissa erinringar mot en fixerad reallön för statstjänstemännen, är det också med tanke på att dessa skola erhålla en tillbörlig anpart av fördelarna av den allmänna produktivitetens utveckling. Detta påkallar uppenbarligen en omprövning tid efter annan av statstjänstemännens reallöneanspråk.

Frånsett de erinringar, som kunna göras mot förslaget till uppräknings av den fasta lönen och som givetvis motivera en högre kompensation än de av kommittén förordade 10 procent å nuvarande lönebelopp, synes det kunna ifrågasättas, om det föreslagna rörliga tillägget fyller de anspråk, som kunna ställas på en efter den framtida utvecklingen anpassad reglering av statstjänstemännens löner. I sådant avseende vore det enligt styrelsens mening befogat, att ifrågavarande tillägg bestämdes efter en högre procentsats av levnadskostnadsstegringen än som angivits av kommittén. Häremot borde desto mindre betänklighet vara att anföra, som ju en övre gräns för det rörliga tilläggets utgående är fastställd. Beräkningarna rörande levnadskostnadsindex torde numera också få anses så tillförlitliga, att osäkerhetsmarginalen för de verkliga levnadskostnadsförändringarna, åtminstone vad beträffar statstjänstemännens huvudmassa, endast kan röra sig om några få procent. Vid sådant förhållande och då väl avsikten är att så långt möjligt tillgodose statstjänstemännens krav på skydd mot verkningarna av levnads-

kostnadernas fördyring, borde ifrågavarande kompensationsbelopp kunna sättas åtminstone till 85 à 90 procent.»

Det finnes anledning att i detta sammanhang även anföra följande ur kommerskollegii yttrande:

»Lönekommittén har i sitt betänkande uttalat, att det icke finnes någon anledning, varför icke statstjänstemännen skulle bära sin del av bördan av en dyrtid av den art, som inträffade såsom en följd av världskriget. Mot detta uttalande är ingen befogad erinran att göra. Men i den mån den allmänna inkomstnivån hinner anpassa sig efter dyrtidens prisnivå, torde det icke heller finnas någon giltig anledning, varför icke även statstjänstemännens inkomster skulle i motsvarande mån anpassas efter prisnivån. Det kan med andra ord icke anses rättfärdigt, att statstjänstemännen få bära en dyrtidsbörd längre tid eller i högre grad än andra inkomstagargrupper.»

Rent principiellt synes det riktiga vara, att full compensation ges åt statens befattningshavare för den siffermässigt konstaterbara levnadskostnadsfördyringen. Då det rörliga tillägget endast garanteras inom i avlöningsreglementet angiven indexgräns för levnadskostnadsfördyringen — vilket vi finna välbetänkt och riktigt — synes ingen rimlig anledning föreligga att icke lämna tjänstemännen full compensation inom den sålunda valda latituden, helst av praktiska skäl under den relativt långa tiden mellan löneregleringarna någon ersättning ej kan ges för den fortgående allmänna standardförbättringen.

Kostnaden för en sådan ökning av det rörliga tillägget för de tjänstemän, å vilka det nya lönereglementet omedelbart skulle bli tillämpligt, kan vid nuvarande indexläge beräknas till omkring 2,2 milj. kronor. Ökningen av avlöningskostnaderna, med frånräknande av provisorisk avlöningsförstärkning, skulle alltså stiga från 4,63 milj. kronor till omkring 6,83 milj. kronor. I betraktande av det betydande antal tjänstemän — över 53 000 — löneregleringen omfattar, kan sist angivna siffra ingalunda anses hög.

Vid ett genomförande av förslaget till nya avlöningsbestämmelser bliva tjänstemän med försörjningsplikt mot barn särskilt ogynnsamt ställda. I propositionen föreslås nämligen i anslutning till den ståndpunkt 1936 års lönekommité intagit, att de nuvarande barntilläggen successivt skola avvecklas. I sådant hänseende föreslås, att de befattningshavare, som omedelbart före övergången till den nya lönestaten åtnjuta barntillägg, skulle bibehållas vid denna förmån endast såvitt angår barn utöver ett. Befattningshavare med endast ett tilläggsberättigande barn skulle sålunda icke erhålla något barntillägg.

Den ståndpunkt, som sålunda intagits, synes oss svårförståelig. Det förhållandet att behovsprincipen icke ansetts böra tillämpas vid lönesättningen, kan icke rimligtvis tagas till intäkt för att vid övergången ställa de befattningshavare, vilka för närvarande uppbära barntillägg, i en sämre ställning än övriga tjänstemän. Denna sak är desto mera anmärkningsvärd, som de försörjningspliktiga tjänstemännen i de flesta fall komma att få lida en

direkt avlöningsminskning vid övergången till ny stat. Avlöningsförhöjningen täcker nämligen i ett avsevärt antal fall icke nu utgående provisorisk avlöningsförstärkning jämte barntillägg för ett barn. Som exempel må nämnas, att vid nuvarande indexläge en tjänsteman med slutavlöning i 8:e lönegraden å A-ort får vidkännas en minskning av 47 kronor för år, en tjänsteman med slutavlöning i 15:e lönegraden å G-ort 66 kronor, en tjänsteman med slutavlöning i 22:a lönegraden å H-ort 147 kronor, en tjänsteman med slutavlöning i 24:e lönegraden å H-ort 118 kronor och en tjänsteman med begynnelseavlöning i 26:e lönegraden å I-ort 36 kronor. Det kan icke vara med rättvisa och billighet förenligt att till så avsevärd del som skett finansiera löneregleringen genom att minska nu utgående avlöningar till tjänstemän med försörjningsplikt mot barn. Ett sådant förfaringsätt kommer helt naturligt att hos de därav berörda väcka bitterhet och förstämning och hos dem framkalla en känsla av att hava blivit orättvist behandlade. Förfaringsättet står icke heller i god överensstämmelse med av riksdagen hittills vid löneregleringar tillämpad praxis att genom utfärdandet av lämpliga övergångsanordningar tillse, att ingen kommer att lida minskning i sina löneförmåner. Det kan visserligen anföras, att nu utgående avlöningsförmåner till en del äro av provisorisk karaktär och sålunda ej äro garanterade på samma sätt som de reglementsenliga löneförmånerna. Det kan väl dock näppeligen anses rimligt, att av formella skäl bringa tjänstemännen i en ogynnsam ställning, helst det definitiva ordnandet av deras lönefråga utan deras eget förvållande blivit fördröjt.

Att de föreslagna bestämmelserna rörande barntilläggs avveckling äro otillfredsställande och böra ändras har under ärendets remissbehandling påpekats av flertalet myndigheter, som yttrat sig i ämnet. Enligt vårt förmenande föreligga synnerligen starka såväl sakliga som billighetsskäl för en ändring av de föreslagna bestämmelserna därhän, att befattningshavare, vilka enligt nuvarande bestämmelser uppbära dyrtidstillägg för barn, vid det nya lönereglementets ikraftträdande bibehållas vid denna förmån såvitt angår de barn, för vilka de omedelbart före övergången till den nya lönestaten äro tillägsberättigade.

I ytterligare ett fall synes det oss rimligt att göra övergången till det nya lönereglementet mjukare. Vi syfta härvid på de tjänstemän, som enligt övergångsbestämmelser från tidigare avlöningsreglementen åtnjuta längre semester än vad nu gällande avlöningsreglemente föreskriver. Vid övergången till det nya reglementet skulle dessa befattningshavare, till övervägande delen kvinnliga tjänstemän i åldern 53 år och däröver, få sina semesterförmåner minskade med 5 eller i vissa fall 10 dagar. Att på detta sätt minska semesterförmånen för dessa tjänstemän under deras sista anställningsår synes oss icke rimligt eller riktigt. Även i detta fall hava åtskilliga verksstyrelser påyrkat övergångsbestämmelser, vilka bibehålla ifrågasvarande tjänstemän vid deras semesterrätt.

Under åberopande av vad sålunda anförts få vi hemställa, att riksdagen ville besluta,

dels att i 30 § 1 mom. i förslaget till civilt avlöningsreglemente å tredje raden orden »tre procent» skola utbytas mot »fyra procent» och

att i samma § 2 mom. skall erhålla följande ändrade lydelse: »Såsom begränsning — — — procenttal än tjugu»;

dels att de befattningshavare, vilka omedelbart före övergången till det nya avlöningsreglementet åtnjuta barntillägg, skola bibehållas vid denna förmån enligt de under innevarande budgetår gällande bestämmelserna;

dels ock att i övergångsbestämmelserna till det nya avlöningsreglementet skall föreskrivas, att befattningshavare vid övergång å den nya lönestaten ej skall lida minskning i sina semesterförmåner.

Stockholm den 21 april 1938.

Bertil Ohlin.

N. Gärde.

Joh. Larsson.

Em. Bjurström.

Knut Petersson.